Štev. 3. Ljubljana, dne 23. februarja 1907. Leto I.

UREDNIŠTVO IN UPRAVNIŠTVO JE V LJUBLJANI.

POSAMEZNE ŠTEVILKE PO 10 VINARJEV.

NOVA DOBA

NAROČNINA ZA CELO LETO 8 K, ZA POL LETA 4 K, ZA ČETRT LETA 2 K. V LJUBLJANI S POŠILJANJEM NA DOM ISTE CENE.

GLASILO SLOVENSKE GOSPODARSKE STRANKE.

IZHAJA VSAKO SREDO IN SOBOTO. — ZA OZNANILA SE PLAČUJE OD TROSTOPNE PETIT-VRSTE PO 15 H, ČE SE OZNANILA TISKA ENKRAT, PO 12 H, CE SE TISKA DVAKRAT IN PO 8 H, ČE SE TISKA TRIKRAT ALI VEČKRAT. — DOPISE IZVOLITE FRANKOVATI. — ROKOPISOV NE VRAČAMO. — NA NAROČBE BREZ ISTODOBNE VPOŠILJATVE NAROČNINE SE NE OZIRAMO. — UPRAVNIŠTVU BLAGOVOLITE POŠILJATI NAROČNINE, REKLAMACIJE, OZNANILA, T. J. ADMINISTRATIVNE STVARI.

Slovenci!

Pred vami leže prve številke glasila nove stranke. Če je stranka upravičena, je list zanjo neobhodno potreben. Priboriti in braniti ji mora stališče.

Da je za nas predvsem potrebno vsestransko gospodarsko delo in enotna gospodarska organizacija, je naše neomajeno prepričanje. Na to delo vabila bo „Nova Doba“, to delo bo podpirala vedno in povsod, bo pa tudi vez celi organizaciji. Vsa v listu zastopana načela, vsa njegova politika temeljila bode na tem stališču.

Vsi, ki ste z nami prepričani, da je to prava pot, naročajte list ter pridobivajte zanj naročnikov. Od števila naročnikov je odvisno, da postane v kratkem dnevnik, in šele takrat mogel bo pridobiti zaželjeno veljavo.

Za strokovne gospodarske razprave prirejati hočemo posebne priloge. Da pa že sedaj stopimo z našimi bralci v ožjo dotiko na tem polji, priredimo v listu stalne rubrike, kjer se bo odgovarjalo na vsa nam doposlana gospodarska, praktično znanstvena, zdravstvena in pravna vprašanja. Na vprašanja bodo dajali odgovore strokovnjaki.

Če list doseže namen, ki smo mu ga tu stavili, ne oznanja zastonj Slovencem — Nove Dobe!

To številko pošiljamo kot zadnjo na ogled, kdor jo obdrži, ga smatramo za naročnika.

K ustanovitvi naše stranke.

Komaj se je zaznalo, da se je sklenilo na nekem sestanku v Ljubljani, kjer se je zbral ožji krog takozvanih „mladih“, ustanoviti novo stranko, da se ugodi s tem po eni strani vedno glasnejši zahtevi ljudstva, po drugi pa se da naposled konkretno obliko boju, ki ga je začel krog mož proti obstoječim razmeram na Slovenskem; komaj je zapisalo slovensko časopisje, da se je položil na dan 30. decembra 1906 v Ljubljani temelj novi, vsem Slovencem namenjeni stranki, že so se dvignili proti njej skrivni protivniki. Po Machiavellijevem principu, namen posvečuje sredstvo, so šli proti nam v boj. Ker svoje protivnike poznamo, nismo presenečeni.

Vprašanje nove stranke je postalo s tistim hipom aktualno, ko je zavladala tako mogočno in vsestranski slovenska klerikalna nad napredno stranko. Ljudstvo je vstajalo in klicalo: če ne ustanovite nove stranke vi, jo ustanovimo mi. Najpriprostejši sloji našega naroda, kmetski stan, so spoznali, da ne izpolnjuje ne ena ne druga stranka tega, kar bi bilo v korist narodu. Odtod toliko neodvisnih kandidatov v kmetskih občinah tekom zadnjih dveh let; odtod tudi dejstvo, da so postavili v Ribniški dolini na Kranjskem kmetje svojega lastnega kandidata proti klerikalnemu, dvornemu svetniku Šukljetu.

Politični boj na Slovenskem v zadnjih letih, ki ga označuje zlasti brezprimerna strupenost medsebojnega preganjanja, kjer se ni šlo toliko za vprašanje načel in idej, kolikor za osebnosti, je povzročil, da se je odtegnilo javnemu delovanju premnogo mož, katerih zmožnost in značajnost je prevelika, da bi jo mogel izbrisati iz našega spomina njih izstop iz javnega življenja. Umaknili so se v ozadje, ker niso mogli dobiti v strankah, ki so videle svojo glavno nalogo v dnevnem boju, prilike, da bi razvili dejanski svoje misli in načrte našemu ljudstvu v prid. Zgovorna kramarska beseda je izpodrinila najugledneje može.

Zopet drugje smo opazili sledeče razmerje: slovenska inteligencija je izrabljala s tem, da se je postavljala na čelo političnega gibanja, ljudske mase v svoj osebni prid. Kulturne tirjatve slovenskega naroda, ki prinašajo korist vsemu ljudstvu ter ga povzdigujejo, so zamenjali s tirjatvami „narodne oblasti“, ki imajo sicer tudi idealni pomen za vse ljudstvo, a koristijo neposredno vendar le vladajočemu sloju dotičnega naroda. Z malimi izjemami je omejen delokrog naših prvakov na te slednje tirjatve — v tem leži tudi sterilnost njih prvaške politike.

Dotaknili smo se že treh povodov ustanovitve nove stranke; povodov, ki jih je bilo iskati neposredno med nami. Odločevali pa so tudi zunanji nagibi.

V Avstriji so gospodovale doslej stranke plemstva, velike duhovščine in velikega meščanstva. Njim se ima zahvaliti ljudstvo za vsa visoka bremena, ki jih nosi; oni so povzročili, da so gospodarske razmere nižjih slojev dandanes tako žalostne. Naravno: bogataši, najsi posvetni ali cerkveni, že iz naravnih razlogov niso poskušali nikdar in nikoli, dokler imajo oblast v svojih rokah, izboljšati gospodarskega položaja siromakov t. j. kmetov, obrtnikov, malomeščanov, ker bi si z istim hipom morali bogataši sami prostovoljno naložiti sebi bremena, ki so jih nosili doslej revni sloji.

Z volilno preosnovo pa je padla takorekoč vsa oblast v roke siromakov. Plemenitaši, velika duhovščina in veliki meščani ne morejo spraviti iz svoje srede niti enega poslanca v novo zbornico, ker jih je premalo. Zastopniki bogatašev-izkoriščevalcev morejo priti do zakonodajstva le tedaj, če pošlje ljudstvo samo zastopat svoje koristi dosedanje izkoriščevalce.

Delajoči sloji imajo tedaj danes vso oblast v svojih rokah. Na njih je, da si odločijo svojo usodo.

Pri tem je dvoje mogoče: ali puste vse pri starem, ali pa se poprimejo sami gospodarstva v državi.

Spoznavši te resnice smo čutili, da ni samo potreba, ampak, da je tudi naša moralna dolžnost, pokazati ljudstvu razmere take, kakor so — v istem hipu smo stali pred vprašanjem ustanovitve nove stranke.

Naš namen je združiti delajoče stanove — poljedelce, obrtnike, malomeščane — vseh dežel v eno skupno vseslovensko stranko.

Dejstvo, da ogromna večina kmetov, torej maloposestva, pri zasebno kapitalističnem gospodarstvu na svojih malenkostnih, pritličnih posestvih nikdar ne more doseči tistega kulturnega stanja, da se more uspešno braniti za svoj narodni obstoj, mora postati temelj vsemu presojevanju naših ekonomskih razmer. Mi vemo tudi, da se naši poljedelci brez zadružniškega, kolektivističnega poljskega dela in živinoreje, nikdar ne morejo posluževati znanstvenih in tehničnih olajšav in poboljškov, ravno vsled pritličnosti svojih posestev.

Obrtništvo je danes blizu svoje propasti, ako se mu izdatno ne pomaga z obrtnimi reformami. Treba bo poseči nazaj in proučiti poskuse, ki so jih pričeli svoj čas na Francoskem v takozvanih „ateliers nationaux“ — seveda na moderni, času in razmeram odgovarjajoči podlagi.

Slovenci pa potrebujemo tudi veleindustrije, ki bo slovenska. Kajti kar imamo velikih podjetij v naši domovini — skoro vsa so v tujih rokah. Z vstvaritvijo svojih podjetij na zadružniški podlagi pomnožimo narodno premoženje. Naš položaj ob Adriji in prehodu zapadne Evrope v vzhodno; zemlja, preko katere mora stopati evropska kultura v orient — tudi ta položaj moramo izkoristiti. Ali naj gredo izdelki preko naših glav v vzhodne pokrajine?

Vse to so le lahni obrisi povodov in nagibov, ki so odločevali pri vprašanju ustanovitve nove stranke. Mi vemo, da pojde tudi ta razvoj le korak za korakom naprej, da ne izpremenimo svojega položaja preko noči, zato ravno, ker smo ustanovili novo stranko — — ne! Mi se zbiramo, da se kot znanci dogovorimo o vseh reformah, ki se nam zde potrebne. Vzbuditi hočemo v vseh slojih zanimanje za javno življenje, kajti če nismo pritegnili k svojemu delovanju in raziskavanju najširših mas, delamo zopet tako, kakor naše starejše stranke: politiko cerkvenih turnov, politiko za

LISTEK.

Francè Kalan: Mon pauvre ami.

(Konec.)

Ko se je bil vzbudil iz omotice, je ležal na divanu. Rdeča luč, lijoča iz tulipanom podobnih svetilk, razprostirala se je po sobici, nasičeni z duhom ambre in mošusa.

Pred njim je stala še vedno ista miza in na njej vse vprek posode in cvetice.

— „Kako ti je ime?“ — popraša z mehkim glasom. Sklonila se je sedeča na bližnjem stolcu k njemu in privila ga k sebi. Čutil je dih njene sape in vzburno mehkoto prelestnega njenega telesa.

— „Evžen!“ odvrne. „In ti si Lujiza.“

— „Od kod to veš?“ —

— „Od kod? ali naj ti povem?“ Dvignil se je polagoma kvišku, in vsedel se, oprijemši se za njeno roko.

— „Da, povej!“

— „Kaj? Ali ne veš, res ne veš, da te ljubim uže davno, ah, kako davno že, z vso silo svojega srca in svoje duše, in da si mi ti vse, vse! da si ti moja pomlad in moje solnce, da živim in mrem v tebi, v tebi Lujiza!“

Zatresel se mu je glas zadržane, a prodirajoče strasti, in zatrepetalo je vzburjenosti mlado vzburjeno telo. In predno mu je mogla braniti, ležal je pred njo, privijal jo k sebi, in poljubljal njeno mehko krilo, in s predrto vezenino nadete drobne nožice njene.

— „Da bi vedela, da bi vedela, kako te ljubim!“

Zazrla se je vanj — kako lep je bil v tem trenotku. Kake oči, kake ustna. Umolknila je, v očeh pa so ji zaiskrile oči.

— „Ali veš —“ deje po dolgem, mučnem premoru in položivši mu glavo na svoje prsi — „ali veš Evžen koga ljubiš? Ko bi se srečala pred leti... ali sedaj je prepozno zame!“ Zatresel se jej je glas, in iz njenih oči so kapale pekoče solze na njegovo lice. Zaihtela je, privila ga k sebi, potem pa ga je poljubila na čelo.

— „Idi, otrok! in Bog s teboj!“

Nastala je kratka tišina, dušeča, morilna. — Vzravnal se je po konci in kakor okamenel stal pred njo, nem in smrtno bled.

Kar je davno slutil, o čimur ni hotel ni trenutek razmišljati, ker se je bal, da ga samih misli bolest ne zaduši — vse je stalo v trenotku jasno pred njim; ležal je pekel v teh njenih besedah.

— „Lujiza! — ti!... in ti...! vzklikne hripavo.

— „O le izreci“, odvrne ona s slabotnim, udušenim glasom; potem pa vstane, obrne se k oknu in pritisne glavo na mrzlo šipo...

Ko se ozre, ni ga bilo več v sobi. Čula je, kako je zaloputnil zunanja vrata za seboj...

* * *

Pribesnivši v svoje samotno stanovanje, vrgel se je na posteljo in ječal kakor otrok.

Ves obup svojih iluzij oropane mladobitnosti mu je legel z neznosno nadčloveško pezo na prsi. Zdelo se mu je, da mu jih mora razgnati, udušiti ga, zastati mu srce.

Zasadil je zobe v mehko blazino in v divjem razburjenju trgal kosec za koscem iz nje. Podoba za podobo mu je vrvela pred očmi... živa, jasna, kakor uprav doživljena. Zagledal je očeta... domače selo... znance, prijatelje... svojo sobico v domači hiši... majhna je, neznatna, borna miza in postelj — in nad njo visi razpelo — temno, zamračeno — pod njim napis, latinski napis: sancta crux... salus mea!

Kako so mu segale v dušo te besede. Zvenele so mu, kakor vabeč, tešeč glas iz otroške, srečne dobe njegove. Za njim nebesa, pred njim pekel. Zahotelo se mu je, da moli — drže se pred posteljo, sklene roki, ter jih tako položi pod obraz in glavo pusto, vročo, bolečo...

gornjih deset tisoč, ljudstvo pa je postavljeno pred duri.

Ako pa so naši cilji v gospodarskem preobratu našega življenja, treba je v to svrho vztrajnega in sistematičnega dela; treba je vzgoje naroda v ta namen, da bo le-ta sam odločeval v svojih političnih in gospodarskih vprašanjih. Naše delo bo mirno in brez hrupa. Hodili bomo svojo pot naprej brez ozira na desno in na levo. Upamo v zmago, zato smo nastopili. Krog svoje zastave hočemo zbirati vse Slovence, ki imajo resno voljo do — dela.

Gospodarski položaj ribniške doline.

Piše dr. Ivan Lavrenčič.

II.

Seveda so še drugi činitelji pomagali ustvariti sedanji gospodarski položaj, njega svetlo in njega temno stran, tako n. pr. eksploatacija (izkoriščevanje) naših gozdov, zgrajenje dolenjske železnice, amerikanizem itd., o čemur bomo pozneje govorili. — Vendar se lahko reče, da je imela — hišna industrija največ upliva na naše gospodarske razmere, in da je uprav hišna industrija najznačilnejša poteza gospodarstva naše doline.

Hišna industrija je danes nekako splošno zdravilo, katero zapisujejo nacijonalni ekonomi (narodni gospodarji) vsem na pomanjkanju bolehajočim krajem. Gotovo je, da to zdravilo samo ne more odstraniti gospodarshe krize, ki ima svoj izvor v nepravilnem razmerju dohodkov in izdatkov, gotovo pa je tudi, da hišna industrija odpre ljudstvu nov vir dohodkov, da se vsled tega to razmerje znatno izboljša in kriza vsaj — ublaži. Važno je, da se to zvišanje dohodkov da doseči z sorazmerno malo porabo sil in kapitala, da je mogoče pri tem vporabljati i manjvredne delavne moči, in da se učinek pokaže v kratkem času. Med tem, ko je treba n. pr. za melijoracijo (izboljšanje) travnikov in pašnikov — umetnih gnojil, katera mora kmet kupiti za gotov denar, se hišna industrija lahko naslanja na surovine, katere ponuja kmetu narava sama, n. pr. les, vrbje, slama itd., torej je porabljeni kapital primeroma manjši, kot je pri drugih poskusih zvišanja dohodkov. Pri hišni industriji pa sodelujejo lahko tudi otroci, ženske, starejši ljudje — torej manjvredne delavne moči, katerih se v druga dela ne da tako uspešno vporabljati.

Izdelke hišne industrije je pri sedanjih prometnih zvezah mogoče takoj spraviti na trg in v — denar. Učinek vporabljenega truda in kapitala se pokaže torej v — kratkem času. Ni pa tako n. pr. pri melijoracijah travnikov in pašnikov, ker tu je treba mnogo več časa čakati, da delo in kapital rodita sad. Enako je pri sadjereji, živinoreji itd. Tudi tu je treba potrpljenja in vztrajnosti, če se resno hoče doseči uspeh.

Hišna industrija ima torej v tem oziru mnogo prednostij, da se z malim kapitalom in malimi silami v kratkem času dohodki pomnože. Krivo bi pa umel te vrstice, kdor bi iz tega sklepal, da so meloracije travnikov in pašnikov, umnejša živinoreja in racijonelnejša sadjereja itd. pota, ki ne vodijo do zvišanja pridelkov, oziroma dohodkov, da jih kmetu torej ni treba hoditi. Ravno nasprotno je res, kmet jih mora hoditi, ker kmetijstvo je njegov — glavni vir dohodkov, hišna industrija pa je le — postranski vir zaslužka.

Narodno gospodarstvo ravno stremi za tem, da v krajih, kjer polje samo ne more živiti vedno naraščajočega prebivalstva, uvede hišno industrijo kot postranski, intenzivnejše in racijonelnejše kmetovanje pa kot — glavni vir blagostanja.

Pomen hišne industrije na gospodarskem polju se je precej jasno pokazal in se še kaže tudi v naši dolini. Kraji, kjer se je ljudje niso hoteli oprijeti, kažejo veliko revnejše lice, kot pa oni, kjer je hišna industrija pognala korenine. V gorenjem koncu, zlasti okrog Roba in Lašč, izdelujejo zobotrebnike, Novi pot kuhalnice in žlice, Slemenci obodarijo, Zamostec in okolica „pintari“, Vinice, Zapotok, Breže in sosedne vasi okrog Ribnice rešetarijo, Dolenjci pa lončarijo.

Ti kraji so vsi bolj trdni, kakor pa n. pr. Suha Krajna, ali pa na drugi strani n. pr. Trava, Draga z okolico, zlasti Gora, kjer se hišna industrija sploh ni, ali vsaj dovolj ni razvila.

Rad priznam, da so gospodarske razmere v teh krajih odvisne še od drugih neugodnih okolnostij, vendar se ne da tajiti, da so se kraji, ki so se oprijeli hišne industrije gospodarsko dvignili, kraji pa, ki so ostali pri zastarelem ekstenzivnem kmetovanju, — gospodarsko nazadovali. Pa ne le v celoti je to opaziti, tudi pri posameznih hišah vidimo isti razloček. Kdor si zna še na kak drug način kaj zaslužiti, pa naj bodo to zobotrebci, žlice, obodi, vitre ali lonci, — ta manj občuti breme gospodarske krize, ki našo dolino duši.

Žalostno dejstvo pa je, da hišna industrija zadnje čase ne raste, ampak — pada. Vzroki so seveda različni. Ljudstvo se je tega dela naveličalo, v Ameriki vidi ono obljubljeno deželo, po kateri se cedi med in mleko, trumoma zapušča rodno zemljo in slepo dere za srečo . . .

Da bi se hišna industrija povzdignila, zlasti pa da bi se je oprijeli Kočevci, je vlada ustanovila strokovno šolo v Kočevji, in pred par leti se je poskusilo s poučnimi predavanji in izleti. Uspeha niso rodila niti predavanja niti šola sama, ker se ni prav pričelo. Ljudstvu je treba odpreti oči, je treba pokazati mu, česa naj se loti, treba je ljudstvo strokovno izobraziti. Velike važnosti bi bilo, če bi se šola iz Kočevja premestila v Ribnico, če bi se nadarjenim učencem izposlovale podpore pri posojilnicah in bi se jih poslalo izpopolniti se v tujino. Ker se sedaj že govori o meščanski šoli v Ribnici, naj bi poklicani krogi gledali na to, da bi se ji priklopili strokovni tečaji za — hišno industrijo.

Vprašanje, kacih predmetov naj se loti — hišna industrija, je za našo dolino že rešeno, ker tako industrijo, namreč lesno, že imamo, treba jo je le dvigniti na višjo stopinjo, da bodo izdelki odgovarjali zahtevam, ki jih moderni trg stavi danes na producente. Glavni naš zaklad je les, tega se držimo!

Zelo hvaležna stroka bi bila tudi pletenje košaric, in izdelovanje pletenih stolov in druzega pletenega pohištva.

Tudi na polju lončarstva bi se dalo lepih uspehov doseči, če bi se naša lončarija oprostila teh primitivnih oblik, v katerih, žal, danes hira, vkljub temu, da ima veliko in — dobro glino.

Skrbeti za povzdigo hišne industrije bi pa morale v prvi vrsti občine same, zakaj, če bomo čakali pomoči od zgoraj, bo kmalu vse ljudstvo v — Ameriki. (Sledi.)

A ni mogel moliti!

Ob njem je pogibljal svet in zginjal v brezdanjosti, a on je čakal, kedaj ga pogoltni usmiljeni val. Burno so mu plale prsi, blazno izkrile oči. Vstal je in odprl okno.

Pod njim je ležalo v mesečini razprostrto umirjeno veliko mesto. Po strehah in zideh bližnjih poslopij so padele hišne sence.

Zatrepetale so mu mišice na obrazu, vsaka vlaknica je zadrhtela. Sam ni vedel kako — zajokal je divje in krčevito, neznosna bolest poplavila mu je srce. — In tedaj se mu je prikazalo zopet razpelo in bleda mesečina strnila se je krog njega v sijajen, žaren kolobar. Nagibalo se mu je pred očmi, in plavalo pred njim vabeče ga seboj. In z neusmiljenim trnjem venčani Krist je dvignil glavo, in uprl svoje mehke oči polne odpuščenja in milobe v nesrečnika, lice pa mu je pošinil smehljaj, tolažeč in vzbujajoč v življenje enak žarku pomladnega solnca.

Tedaj pa je sklenil bolnik tresoče roke in hitel za njim, da ga objame.

Povspne se na okno, in razkrvavljena ustna gibajo se, kakor v molitvi.

„Sancta crux — salus mea!“ Zamrmra blodno in v globočino omahne . . .

Na zvoniku je udarila ura enajst.

Dunaj ali Pešta?

Ako pogledamo v zgodovino Avstro-Ogrske monarhije, vidimo, da je nastalo tu marsikdaj veliko vprašanje, kdo vladaj: Dunaj ali Budapešta. Naravno je, da mora imeti vsaka monarhija samo eno središče, iz katerega vidika je urediti vso politiko, notranjo, kakor zunanjo. Ako je kdaj borba za prvenstvo med Dunajem in Budapešto nekoliko potihnila, je bil samo znak, da udari slej ali prej še z močnejšo silo na dan.

Madžari so mnogokrat ponudili Habsburžanom, naj se odpovedo Dunaju in se naslonijo na Madžare. Ali Habsburžani, stara nemška familija, katere tradicije so močnejše, nego vsi politični pomisleki, se niso mogli odločiti za to ponudbo. Madžari so prav dobro čutili, da je njih politično gospodstvo in hegemonija v državi zapečatena, čim pridejo na površje ali Nemci ali Slovani.

Slovanov so se bali še mnogo bolj. Odtod njih dosledno podpiranje Habsburžanov, kadar so le-ti pričeli s preganjanjem Slovanov. Ali Madžari so tudi dobro znali, da pomenja zmaga Habsburžana Rudolfa nad češkim kraljem Otokarjem v monarhiji nemški režim, in komaj je vzrastlo na razvalinah uničenega slovanstva nemštvo, so skušali uničiti še to. Čutili so, da je nastalo zdaj vprašanje, ali kloni tilnik Nemec ali Madžar.

Z dualizmom, potrjenim od našega cesarja leta 1867. je ta borba za nekaj desetletletij prenehala. Saj je morala med tem ta naprava izvršiti svojo nalogo, vsled katere je bila poklicana od strani Madžarov v življenje: zdrobiti zopet vstajajočo moč Slovanstva! Slovanske narode v naši monarhiji so razcepili na dva dela, da tem ložje premagajo njih odporno silo. 13 milijonov Slovanov v Avstriji so izročili 7 milijonov Nemcev; 7 milijonov Slovanov na Ogrskem 6 milijonov Madžarom.

V tridesetih letih je izvršil dualizem svojo namero, kolikor pač se je največ dalo. Leta 1849. na vislice obsojeni Andraši in avstrijski vladar sta si bila v vprašanju dualizma edina. Franc Deak, ki se ga je mnogokrat proslavljalo kot očeta dualizma, je imel pri tem porodu le sekundarno vlogo. Cela Ogrska je proslavljala dan 8. junija 1867, ko se je dal avstrijski cesar kronati še kraljem Ogrske v nepopisnem navdušenju; pokojna cesarica je vezala lastnoročno trak za prvo zastavo madžarskih domobrancev; vse hiše so bile po deželi v zastavah, po ulicah glavnega mesta špalirji najodličneje gospode; po tedne trajajoče gostije in veselice naj bi bile tudi ljudstvu večni spomin, da je bila danes podpisana naprava dualizma — končno zaželjeni mir med Habsburžani in Madžari, kakor se je po Ogrskem splošno govorilo in pisalo.

Ali ti dnevi so bili le sen, proslavljanje sprave le dobro premišljena taktična poteza: sinovi teh očetov so danes najhujši nasprotniki dualizma. Zopet je stopilo z vso silo na dan vprašanje: ali Dunaj ali Budapešta t. j. ali Habsburžani-Nemci ali Habsburžani-Madžari.

Na tehtnici stoje danes še precej v ravnovesju ti dve besedi. Gre pa zdaj, katera skledica potegne drugo za seboj. Kdo je tisti faktor, ki bo odločeval?

Slovani!

Jugoslovani, predvsem dalmatinski Hrvatje in Srbi, dalje Hrvatje in Srbi iz Bosne, Hercegovine, Hrvatske in Slavonije, so se odločili, da rajši s Pešto, kakor z Dunajem. Izmed avstrijskih Slovanov bi rekli, da se Slovenci zdaj najbolj nagibajo k temu novemu kurzu jugoslovanske politike: proč od Dunaja.

Na prvi hip nas je ta nova južna politika, izražena v sloviti reški rezoluciji, osupnila, kajti v spominu nam je bilo madžarovanje Slovanov na Ogrskem in zdaj naj ravno tem zatiralcem podamo roko? V političnem življenju nas silijo včasih razmere, da ponudimo roko tudi svojemu nasprotniku, da se obranimo s tem še hujšega nasprotnika; ali tudi iz moraličnega vidika je precej vseeno, kdo je bil slabši za nas ali Dunaj ali Pešta. Dejstvo je namreč, da bi Madžari nikdar ne mogli uganjati svoje tako silovite protislovanske politike na Ogrskem, da jim ni pomagal k temu Dunaj. Na Dunaju so jim dali moč in pravico k temu. Jedro tega preganjanja — tako na Ogrskem kakor v Avstriji — je torej na Dunaju.

V splošnem pa moramo priznati, da je med avstrijskimi Slovani še mnogo nejasnosti, kako stališče naj zavzamejo proti temu novemu pročoddunajskemu kurzu jugoslovanske politike. Pogled je zastrt še z razno šaro. Ali jasniti se mora vedno bolj.

Vodja napredne ljudske stranke za Dalmacijo, dr. Josip Smodlaka piše v „Slobodi“ tako: „Svakako, kakogod svršio dvoboj izmedju Beča i Pešte, to stoji, da Sloveni, razdijelivši se u dva tabora, neće moći da izcrpe iz ovog historijskog momenta onoliko koristi, koliko su je mogli imati da su bili složni megju sobom. Priskočivši jedni u pomoć Magjarima, a drugi Beču, odigrali su faktički i ovaj put sekundarnu ulogu, a posljedica toga njihova razcijepa može sasvim lako biti održanje današnjega ravnotežja izmegju Beča i Pešte, valjda u pogoršanom obliku.

Dr. Smodlaka ima popolnoma prav: slovanska politika mora biti tako na Ogrskem, kakor v Avstriji ista. V vprašanju ali Dunaj ali Pešta, si moramo biti vsi edini, kajti še vedno velja, kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima.

Avstrijski Slovani marajo opustiti vse tradicije, vse stare programe, vso fantazijo in stopiti na realna tla. Premotriti položaj tak, kakor je. In naj se smatra že reško rezolucijo kakor se hoče, kot etapo kakega stremljenja ali le kot faktično potezo, ali le kot tako, kakor je dobesedno — eno pa je gotovo, da se avstrijskim Slovanom ne bo težko odločiti, ali naj gredo roko v roki s svojimi južnimi brati ali pa proti njim.

Proti avstrijskemu Lloydu.

Parabrodarska družba avstrijski Lloyd, visoko subvencionirana vsako leto z denarjem davkoplačevalcev, s svojim sedežem v Trstu, je bila že mnogokrat predmet neštetih pritožb. Uprava in vodstvo te družbe namreč nima niti pojma ali ga vsaj ne kaže, kakšne so danes zahteve v trgovini, kako razširiti svoj promet, kako uspešno konkurirati z drugimi družbami itd. Vsled tega taki računski zaključki, vsled tega splošna nezadovoljnost v trgovskih krogih. Lloyd nam požre vsako leto mnogo milijonov podpore iz državne blagajne, a svoji nalogi in dolžnosti daleko ni kos.

Ta splošna nezadovoljnost s to avstrijsko družbo, gre daleč preko naših mej. Tako so sklenili vsi kitajski veletrgovci v angleški kolonialni luki Hongkong (ob izlivu reke Kongo) z nadpol milijona prebivalci, da bojkotirajo avstrijsko Lloydovo družbo. Blaga, ki ga pripeljejo te ladje, ne sprejmejo, še manj, da bi izročili svoje blago tej družbi v prevažanje. Naš Lloyd namreč ni samo zelo neokoren v poslovanju, ampak je tudi napram občinstvu mnogokrat tako nevljuden, da se kaj tacega pri drugih družbah ne zgodi. Za udobnost občinstva jim ni mar, gre se jim le, kako bi hitro obogatili. Ali dandanes je solidnost podlaga vsej trgovini, vsemu prometu. Ravno taki neprijaznosti Lloydovega zastopnika v Honkongu napram kitajskim trgovcem je pripisovati bojkot teh ladij.

Avstrijski Loyd pa je vezan s posebno pogodbo tudi z Ogrsko vlado. Ta pogodba, ki poteče v teh dneh, mu nalaga dolžnost prevažanja vsega blaga iz Ogrske, ki pride

☛ Dalje v prilogi. ☚

preko Reke, v vzhodno-azijska pristanišča. In kakor se pritožujejo avstrijski trgovci zaradi Lloyda, tako se tudi ogrski.

To je dalo povod neki družbi, da sestavi novo parobrodarsko podjetje, ki bi se pečalo zlasti s prevažanjem ogrskega blaga na trg Vzhodne Azije. Le dejstvu, da ni hotela ogrska vlada denarno podpreti te nove družbe, se je zahvaliti, da se je ta proti Lloydu naperjeni načrt ponesrečil.

Nazadovanje Lloyda je javna tajnost. Od nove pogodbe, ki jo je skenila ta družba z avstrijsko vlado, pričakujejo nekateri poboljšanje. Ker je Loyd že tako mnogokrat obetal razne reforme, a do sedaj se ni izvedlo prav nič takega, kar bi pomenjalo kak odločen korak naprej, zato tudi mi nimamo vere, da bi se mogla povspeti ta družba do tistega mesta, na katerem bi jo zahteval čas in naše razmere. Če zanemarja Lloyd dežele, ki jih ima tik pred seboj, kako hoče izvesti svojo misijo v svetovni trgovini? Zato je lahko umljivo, da je to družbo že toliko drugih družb izpodrinilo in da ji rastejo celo na domačih tleh močni tekmeci.

Uradni jezik.

V svojih mladih letih, ko sem zapustil poln narodnih idealov šolske klopi, in vstopil v ozke vojnice državne službe, sem se pogosto čudil svojemu predstojniku, ki je bil dober, navdušen Slovenec, da le-ta vedno z meno nemški govori. Kmalu sem pa utopil to svoje začudenje v samoobsebi razumljivi domnevi, da uradnik ne more govoriti drugače kot uradno t. j., nemško.

Minula so leta, preteklo je dokaj časa, spremenilo se je mnogo, nekaj — večna hvala vsem dobrim bogovom — tudi v narodnem oziru. Uradni jezik pa stoji nepremakljivo, nedotakljivo, tak kakor je bil: amtsüblich.

Skoro bi bilo pri smiselni naši narodni politiki preveč, če bi hotel zahtevati, da bi smeli zatirani naši uradniki med seboj, kar se uradnega pismenega občevanja tiče, dopisovati in delati pripombe in opazke na aktih slovenski, ali da bi bile takozvane interne tiskovine nemško-slovenske, malo pa je pri današnjih razmerah, ako bi si upali pričakovati od vsakega slovenskega uradnika, da govori dandanes s svojimi podložniki in predniki slovenski tudi uradno.

In vendar nas vedno tudi to malenkostno pričakovanje pusti na cedilu. Ne samo, da nam oficijelni naši zastopniki niso pridobili priznanih pravic, samosvoji odločitvi in narodni zavesti se odpovedujemo sami. Seve je malokomu Slovencu, ki še zasluži to ime, dano priti v šesti činovni razred in so raditega predstojniki zvečine tujci, in priznamo tudi radi, da tega nismo mi uradniki, marveč le naši slovenski politiki krivi, pa vendar se ne moremo otresti krivde brezpotrebnega uradnega nemškovanja tudi med seboj.

Da ta mehkobnost in uradnost ne mečlje posebno dobre luči na našo narodno zavest, je žalostna istina, kakor se radi tega ne čudimo preveč, ali vsaj ne smeli bi se čuditi, da zavedni nemški predstojniki podložnim jim Slovencem prepovedo slovenski govoriti. Če sami nepotrebno negujemo uradni jezik, zakaj ga ne bi v časti imel uradnik — Nemec!

Pri teh razmerah pa se tudi ne bi mogli nič čuditi, če bi na enkrat zloglasnemu odloku graškega nadsodišča v zadevi razpravnega jezika na Koroškem anologno se odločilo, da se v c. kr. uradih sme govoriti edino-le nemški, saj med „gerichtsüblich“ in „amtsüblich“ ni velike razlike. Skrajni čas je, da se otresemo te malomarnosti! Zavedati se nam je treba svojih pravic, zagovarjati nam jih je treba in zastopati jih povsodi, nemara se nam jih vendar-le natihoma pusti ali pa si jih bomo uveljavili z doslednim izvajanjem in navsezadnje prisilili tudi naše narodne zastopnike, da se potegnejo za nje. Prepričani smo lahko, da ne bo škodilo to tudi našemu avanzma!

Quis?

Ruski kmet — rusko vprašanje.

Teško in neznosno je življenje ruskega kmeta. Kot bivališče mu služi 8 do 9 aršinov (1 aršin = vatelj) dolga in seženj visoka koča. Mnogo je takih, da jih tiči nad polovico v zemlji. Pokrite so izvečine vse s slamo. Da so po zimi tople, jih obmečejo do strehe z gnojem. Zračnega prostora ima jedva 7—9 kubičnih sežnjev — in to za rodbine, ki štejejo po največ tako mnogo glav. Ljudje spe po klopeh, na peči, v visečih posteljah in v posteljah, katerih se nahajati po dve, druga vrh druge. Lesenega poda nimajo — tla so glinasta, kajti po zimi dobi zavetje v hiši tudi tele, prašič, včasih celo kravica.

Kakšen je vzduh v takem prostoru, si lahko mislimo. Vlažnost od znotraj, mokrota skozi streho prodirajoča, gnoj od zunaj — vse to razdira kočo. Stavbe gnijejo, razpadajo. Treba jih je iznova postaviti, kar se vsled pomanjkanja sredstev odlaša od dne do dne, kar povzroča zopet nove neznosne razmere.

V stepah, kjer ni gozdov, tudi lesa ni. Kmetje kurijo s slamo; če je letina slaba celo z gnojem. Na ta način izgube dragoceno gnojilo za spomlad. Kopalnih in umivalnih priprav seveda nimajo. Umivajo se v hiši ali na peči. Z blatom se namažejo po telesu, operejo se potem s toplo vodo; mila ne poznajo. Kožne bolezni torej niso nič nenavadnega. Mnogo je sifilitičnih.

V vaseh torej same protizdravstvene naprave — kako naj je potem mogoč boj proti kaki epidemiji, ki nastajajo tako pogosto; kakor n. pr. kolera?!

Kmetski organizem izpodkopava poleg druzega še slaba hrana. Meso, kašo, maslo, slanino — to ima le dva do trikrat v letu na svoji mizi. Ponajveč se živi s kruhom, kvasom, repo in na jesen s svežim sadjem, ako je v okolici samo kaj sadnega drevja. Trebušne bolezni torej nič redkega.

Vse gospodinjstvo je strogo priprosto — ali življenje zato ne stoji v svojem teku! Potrebe naraščajo in za njih zadostitev je treba denarnih sredstev.

Lojeno svečo izpodrine petrolejka; v hišo pridejo vžigalice; domače platno izpodrinejo cenejši tovarniški izdelki. Ukončajujoče se telo hlepi po razdražljivih užitkih.

Poleg tega plačuje davke, ki jih vlada letno povišuje na korist razvijajoči se industriji . . .

Tako je splošna podoba življenja po ruskih vaseh. Barv ni mogoče naslikati dovolj živo, ki bi primerno označevale resnične razmere.

Le malo je ljudij, katerih srca so sprejemljiva taki grozi in bedi. K sreči se nam ni treba baviti z vsemi podrobnostmi te velike revščine — vzlic temu razumemo vprašanje, ki povzroča to gorjé.

Ta problem, ta skupina vseh vzrokov in povodov, ki so povzročile bedo ruskih vasi — to je rusko agrarno, rusko kmetsko vprašanje.

Znano je, da je 85—90% vsega prebivalstva Rusije kmetskega stanu. Torej približno 120 milijonov duš kmetske mase.

Ruski narod je torej izvečine narod kmetov, katerih položaj je glasen posmeh vsega tega, kar imenujemo dostojanstvo človeka. Kako preustrojati te gospodarske razmere, kako pomagati kmetu iz tega položaja? To vprašanje je agrarno vprašanje.

Kmetsko vprašanje je jedro „ruskega vprašanja“. Ruski kmet — to je pravo rusko vprašanje. Zato vidimo, da imajo vse ruske stranke pričenši s socialisti revolucionarji, socialnimi demokrati, radikalci, stranko svobodomislecev, stranko kadetov, zmernih demokratov, vse ruske kmetske zveze delavske grupe itd. itd. tja do posameznih reformatorjev, kakor so Kutler i. dr. — vsi govore v svojih programih ponajveč o kmetskem vprašanju. Hočemo se prilično seznaniti tudi s temi programi, ki postajajo ob volitvah v drugo dumo tem aktualnejši.

P.

Politični pregled.

Združenje naprednih strank na Češkem.

Že kake tri tedne se piše in govori o združenju vseh naprednih in meščanskih strank na Češkem, tako, da bi imeli Čehi v bodoče le troje strank: socialno demokratično, klerikalno in združeno napredno.

V svrho združenja je bilo sklicanih že nebroj posvetovanj, vendar so se vsa pogajanja glede sporazuma razbila. Ne gre se toliko za programe in ideje, kolikor za — mandate. In pri tem vprašanju so nekateri voditelji jako jako občutni!

Volilni oklic čeških socialistov.

Češka socialno-demokratična stranka je izdala na svoje volilce plamteč oklic. V njem povdarja, da boj za pravično volilno reformo še ni končan, da je treba odpraviti vse krivice, ki se gode raznim narodom po današnjem volilnem zakonu. Protestirajo proti brezpravnosti žene, proti dolžnosti enoletnega bivanja v istem volilnem okraju, proti pomanjkanju zastopstva manjšin.

V zadevi Ogrske povdarjajo, da je treba medsebojno razmerje korenito reformirati. Češka socialna demokracija se hoče živo potegovati za pravice vseh nemadžarskih narodov na Ogrskem, pred vsem za svobodo Slovakov.

V zadevi avstrijskega vprašanja zahtevajo popolno samostojnost vseh narodov. Biti hočejo prvi pionirji češke samostojnosti. Šola in učitelji morajo biti prosti vsakega vpliva od zunaj. Svoj oklic končujejo z besedami: „V imenu vseh tistih, ki so krvaveli za naše ideje, ki trpe v bedi in ječah, vam kličemo: Na noge, češki sodrugi! Napolnite naše vrste. Delavci, delajte!“

Ukrajinci in Čehi.

Dunajska „Arbeiter Zeitung“ graja češke liste, da niso imeli niti ene besede za svoje zaprte sobrate Ukrajince v Levovu. Kakor znano, je zaprla vlada te študente na zahtevo poljske plemenitaške žlahte in tej se češki listi niso hoteli zameriti. Zato so molčali. Posnemanja vredna slovanska vzajemnost.

Avstro-Ogrska in cerkveni spor na Francoskem.

Državne oblasti na Francoskem so zaplenile papeževemu poslaniku v Parizu vse dopise, ker so ga sumili, da ruje proti francoski državi na Vatikanskem dvoru. Papežu je bilo mnogo na tem, da bi dobil te akte nazaj. Ker ni hotela nobena druga država posredovati, je prevzela ta posel naša monarhija. Avstro-Ogrskemu poslaniku v Parizu se je posredovanje v toliko posrečilo, da je vrnila francoska vlada papeževemu nunciju vse akte, ki nosijo datum pred sporom med Francijo in Vatikanom. Aktov iz poznejše dobe ne vrnejo.

Položaj v Makedoniji.

Vsak dan je čitati v listih o novih nemirih, novih umorih in novih razbojniških tolpah v Makedoniji. Leta in leta govore razne vlade, da hoče napraviti v teh pokrajinah red in storiti konec vsem grozodejstvom, ali vse te reforme se stečejo, kakor voda v pesku. Govorenje in obetanje veliko, pred Carigrad hodijo demonstrirat bojne ladje — uspeha nikakega.

Kakor poročajo iz Zofije, nameravajo tu se mudeči beguni iz Makedonije odposlati angleškemu ministrskemu predsedniku brzojavno spomenico, v kateri ga poprosijo, naj stori vsem makedonskim grozotam konec s tem, da vpelje energično akcijo, katere resni cilj naj bo samostojnost Makedonije pod predsedstvom kakega evropejskega guvernerja, ki naj je kristjan.

Dogodki v Srbiji.

Belgradski dnevnik „Pravda“ je trdil nedavno tega, da pričakujejo v kraljevem dvoru skrivnosten porod. Princ Arzen je že naročil zibel. Resnica pa je bila, da je naročil princ Arzen za nekega uglednega meščana iz Belgrada otročjo postelj, da mu jo izroči v dar. Nekateri mladi oficirji srbske armade so videli v poročilu „Pravde“ žaljenje kraljeve rodbine in zato so zahtevali od naprednega poslanca Marinkoviča zadoščenje, češ, da je on za list odgovoren. Marinkovič pa že od 1. avgusta 1905 nima nikakih zvez več s „Pravdo“ in zato je vsako zadoščenje odklonil. Ker dotični mladi oficirji niso z grožnjami jenjali, je naznanil Marinkovič vso zadevo vojnemu ministru. Vzlic temu so nekateri oficirji zavratno napadli na cesti poslanca Marinkoviča. Njegovega tovariša, ki ga je hotel braniti, so posekali s sabljo po glavi.

Naravno, da je vzbudilo tako vedenje oficirjev v celi javnosti opravičeno ogorčenje. Vsi listi, razen edinega „Mali Žurnal“, pišejo proti častnikom.

V zbornici je že prišla zadeva do razprave. Poslanci so zahtevali, da je treba proti krivcem strogo postopati. Ministerski predsednik in vojni minister sta obljubila strogo preiskavo cele zadeve. Nato se je debata o teh dogodkih začasno prekinila.

Iz srbske zbornice.

Deset dni je debatirala srbska skupščina o interpelaciji mladih radikalcev, kjer se pritožujejo nad postopanjem policije proti pristašem vladne opozicije. Predlagali so, naj se izreče vsled tega vladi nezaupanje. Desetega dne je pri glasovanju propadel ta predlog 147 glasov proti 84. Mladi radikalci so nato dvorano zapustili, na kar so izrekli ostali poslanci vladi svoje zaupanje in priznanje.

Včeraj, na petek, je pričela razpravljati skupščina o novih trgovinskih pogodbah s Francijo, Italijo in Romunijo.

Zmaga opozicije na Ruskem.

O izidu vršečih se volitev poslancev za rusko dumo prihajajo vesela poročila: vzlic vsemu nasprotnemu prizadevanju zmagujejo na celi črti opozicionalne stranke. Vladne stranke so v veliki manjšini.

Poljski socialisti pred volitvami.

Izmed volilnih oklicev, kar smo jih čitali v zadnjem času, je najbolj revolucionaren oni, ki so ga izdali poljski socialni demokratje. S polnim zadoščenjem konštatujejo, da padejo v novi zbornici vse predpravice, ki so jih imeli do sedaj posamezni narodi, stanovi ali osebe. Danes ne sme biti nobenih visoko, nobenih nizko rojenih. Pravica vladanja ne pristoji nikomur drugemu nego edino le ljudstvu. Zahtevajo zavarovanje delavstva, razvoj industrije v Galiciji, brezplačni šolski pouk, enoletno vojaško službovanje, samostojnost vseh avstrijskih narodov, volilno reformo za deželne zbore, varovanje narodnih manjšin. Končujejo: „Volilni boj bodi visoka šola javnega življenja, ki zbere vse one, ki se bojujejo za oprostitev iz revščine in gospodarske, politične ter narodne zavisnosti, pod našo zastavo. Na delo za mandate naše stranke“.

Prestolni nagovor Viljema.

O nagovoru, s katerim je otvoril nemški cesar novo zbornico, se pečajo vsi listi. Socialistični listi cesarjev nagovor ironizirajo, češ, da je precej drzno govoriti o poraženju stremljenj stranke, ki šteje nad tri milijone glasov (toliko glasov namreč ne šteje nobena druga nemška stranka). Liberalni in konservativni listi le omenjajo, da je bil nagovor precej reven po vsebini; „Germania“, glavno glasilo katoliškega centra pa z veseljem konštatira, da se je obračal cesar v svojem govoru le proti socialistom ne pa tudi proti centru, ki je vendar glavni krivec, da je bila prejšnja zbornica razpuščena.

Nemški cesar je že vedel, kaj mu je storiti — kdo pa dovoli drugače naknadni kredit za kolonije v znesku 38 miljonov kron, ako se spravi še nad centrum?!

Volilna pravica za ženske v Angliji.

Nikjer v Evropi se ne potegujejo ženske za volilno pravico tako močno, kakor na Angleškem. Imele so že

nebroj shodov, ustanovljenih je polno ženskih društev, ki propagirajo boj za žensko volilno pravico, napravile so same pred parlamentom tako hrupne demonstracije, da je bilo mnogo žensk aretiranih. Pripomniti moramo, da spada teh agitatoric ponajveč najvišjim slojem. Za 8. marec je napovedana v angleški zbornici debata v vprašanju, ali naj volijo na Angleškem poslance tudi ženske ali ne. (Prilično naj pripomnimo, da vživajo ženske v Ameriki volilno pravico; tako tudi v Avstraliji.)

Dnevne vesti

a) domače.

— **„Slovenske gospodarske stranke“** pripravljavnega odbora seja je v petek, 1. marca ob pol 9. uri zvečer v gostilni pri Zajcu, Sodnijske ulice št. 6.

— **Izjava.** Pri sodnijski obravnavi dr. Robida contra dr. Divjak sem po dobljenih informacijah stavil predlog, naj se zasliši gosp. dr. Karol vitez Bleiwes-Trsteniški kot priča o tem, da je on čital one članke, ki so pred leti izhajali v „Slov. Narodu“ — preden so šli v tisk; seveda ne vseh, ker nekaterih onih člankov ni pisal dr. Robida in ker je še več člankov, ki se jih pa previdoma ni prečitalo na zadnji razpravi. Gospod dr. vit. Bleiwes izjavlja v „Slov. Narodu“, da je to gola izmišljotina in grda laž. Nepremišljena ta invektiva mene ne more zadeti, saj gospod dr. Bleiweis mora vedeti, da smo odvetniki vezani na informacije. Tudi je izjava gosp. dra. Bleiweisa zložena preveč previdno, da bi jo jaz moral nanašati ravno na svojo osebo. Ali ker g. dr. Bleiweis spravlja svojo izjavo v zvezo z menoj kakor odvetnikom, moram s svoje strani izjavljati, da slonijo moje informacije na povsem zanesljivi, z dokazi podprti podlagi.

Dr. Ravnihar.

— **Sodni izpit** sta napravila avskultanta pri deželnem sodišču v Ljubljani gg. Ivan Šinkovec in Mihael Vehovar. Čestitamo!

— **Kranjska kranilnica** je dala za napravo novega postajališča v Beli peči 3000 kron. Železniška uprava je seve bila takoj zadovoljna z nameravanim projektom, čeprav namenjeni prostor od postaje Radeče-Bela peč ni oddaljen niti 2 kilometra, kakor je minimalno določena razdalja posameznih postaj. Kdor se spomni lesene kolibe na postaji Otoče, kjer izstopa, posebno po letu nebroj potnikov, kdor pogleda postajališče Žerovnica in ve, da so morale vse to zgraditi občine, ta bo vedel oceniti uslužnost železnice, in znal tudi dati darežijivosti Kranjske hranilnice dostojno veljavo. In vendar se še dobe Slovenci, ki vlagajo denar v zavod, kateremu pristuje edino naslov „Krainische Sparkasse“! Ali mora že res Slovenec kopati grob slovenskemu narodu?

— **Ljubljansko opazovalnico potresov** si je te dni ogledal belgrajski vseučiliški profesor Jelenko Mihajlovič. Tudi v Belgradu ustanove opazovalnico potresa. — Kakor je znano se je ustanovila ljubljanska opazovajnica po velikonečnem potresu v Ljubljani na prizadevanje profesor Belarja. Profesor Belar je sicer iz slovensko-narodne rodbine, a se je nagibal že kot dijak močno na nemško stran, dokler se ni svojemu narodu popolnoma odtujil.

— **Pravda proti „Slovenskemu Narodu“** zaradi tožbe kapucinov iz Trsata pri Reki se prične prihodnjo soboto, 2. marca ob desetih dopoldne pred ljubljanskim sodiščem.

— **Nemško gledališče** v Ljubljani so pričeli v izdatnejši meri pohajati — Slovenci, da, pri nekateri predstavi je celo več Slovencev kakor Nemcev. Za razmere, ki v njih dandanes živimo z Nemci, je kaj tacega neodpusten greh, greh, ki zasluži edino pravo ime — nemškutarija.

— **Janko Stare c. kr. davčni pristav in državnozborski kandidat** za Krško sklicuje za jutri pet volilnih shodov na Krškem v gostilnah: g. Ruperta ob 10. uri, g. Scagnettija o 11. uri dopoldne, g. Schanerja ob 1. uri g. Jermana ob 4. uri popoldne in g. Gregorača ob 8. uri zvečer.

— **Kaj si vse dovoljuje Graško nadsodišče?** Naredbenim potom je zaukazalo štajerskim duhovnikom, da se jim kot voditeljem matrik prepeveduje (!) odslej zahtevati blankete za statistično vpisovanje nezakonskih krstov in tozadevnih legitimacij s slovenskim ali dvojezičnim besedilom, ampak smejo zahtevati le take z nemškim besedilom. Nadsodišče utemeljuje ta svoj ferman celo z neverjetno trditvijo, da matrični uradi nimajo pravice (!) se sklicavati na člen XIX. osnovnih zakonov, ki govori o ravnopravnosti tudi slovenskega jezika pred uradi. Upamo, da bo našla štajerska duhovščina primeren odgovor — ako Maribor ne bo česa drugega ukrenil. V ostalem pa povemo nadsodišču v Gradcu, da že še pride tudi za nje čas, ko dobi svojega gospoda.

— **Ustanavljajte ljudske knjižnice.** Institucijo slovenskih Čitalnic je čas prehitel že davno. Ker ta društva ne odgovarjajo več prvotnemu namenu in so izgubile zato mnogo na svojem pomenu, je naravno, da tudi po Čitalnicah nabrane knjige ne izpolnjujejo svojo nalogo. Vsled tega se je že mnogo Čitalnic odločilo, slede potrebam časa, da so izpremenile svoje društvene knjižnice v javne ljudske knjižnice. Tako čitamo, da otvori tudi narodna Čitalnica v Žalcu na Štajerskem jutri, dne 24. t. m. ljudsko knjižnico, ki bo nastanjena v ondotni ljudski šoli. Naj bi našel ta vzgled prav hitro in mnogo posnemalcev!

— **Zakon o zavarovanju zasebnih nastavljencev,** ki ga je bil sklenil pokojni parlament, je še zelo nezadosten in pomanjkljiv. V novi drž. zbornici bo treba še nadalje delati na tem polju ter spopolniti določila sedanjega zakona. Ker je bila vlada izjavila, da raje nič, kakor pa kako izpremembo, morali so poslanci končno ugrizniti v kislo jabolko. Jutri 24. t. m. je v Ljubljani javen shod, ki bo obravnaval navedeni zakon. Govorila bosta kot poročevalca gg. Silvester Škrbinc in dr. Fran Windischer. Opozarjamo somišljenike, da se vdeleže shoda, ki ima zlasti tudi sklepati o tem, ali naj dobe slovenske dežele ali vsaj Kranjska svoje posebno zastopstvo.

— **Poljedelski svet** je sklical poljedelski minister na dan 25. t. m. Na dnevnem redu so med drugim sledeče zadeve: 1.) poročilo pododseka o nasvetu, da se omeji prodaja premladih telet, ker vsled tega primanjkuje zlasti v severnih deželah naše države mlade rejne govedi; 2.) načrt zakona, ki bi zabranjeval razkosavanje kmečkih posestev; 3.) načrt zakona za preosnovo zavarovalnih društev; 4.) poročilo pododseka o zakladanju vojaštva s kmetijskimi potrebščinami (žito, moka, vino) in s konji, kako porazdeliti to zalaganje vojaštva med obe državni polovici.

— **Starodavni Kranj** trpi, da se pečatijo dostavna pisma s samonemškim pečatom ondotne železniške postaje. Seve sedaj je načelnik ‚Nemec‘ Inglič, pa zdi se nam, da je prometni kontrolor Slovenec Batagelj, kakor tudi da so v Kranju veleslovenske trgovske, narodne tvrdke.

— **Naš rojak,** bolgarski profesor Anton Bezenšek je napisal za Ruse posebno stenografijo. Knjiga je izšla v Zofiji in velja 1 rubelj 50 kopejk.

Požar v Hrušici na Gorenjskem. V ponedeljek okrog poldne je pričelo naenkrat goreti skladišče železniškega podjetništva v Hrušici. Škode je mnogo, ker je vse orodje in zaloga skladišča uničeno ali vsaj zelo skvarjeno. Gasilcem se je posrečilo, del skladišča obvarovati pred plamenom.

— **Pokončavanje zajcev** se zahteva zlasti v zadnjem času jako energično. Škode, ki jih napravi zajec zlasti v zimskem času po kmetskih sadovnjakih so namreč ogromne. Akcijo bo mogoče izvršiti le s premembo lovskega zakona, kar spada v delokrog deželna zbora.

— **Izredna lovska sreča.** Dne 17. t. m. je ustrelil oskrbnik graščine Habbach pri Mengšu divjega prešiča v gozdu Rašica nad Škaručno. Mrjasec je 87 kilogramov težak, glava je dolga 50 cm. Tako srečnih lovcev je malo, ker se ta divja žival le redko dobi pri nas.

— **Na Vagenšperku** pri Litiji se mudi mariborski učitelj za citre Omulec, ki uči citre v rodbini vojvode Meklenburškega.

— **V Ameriko** je hotel oditi neki 60 letni delavec iz Novomeškega okraja. Bal se je kazenske preiskave zaradi hudodelstva krvosramnosti z lastno hčerjo. V Ljubljani ga je prijela policija, ko je sedel mož že v železniškem vozu.

— **Dan pred poroko** je skočil neki fant iz Zatona pri Krškem v Savo, ker je bil nekoliko vinjen in se je zato sprl z očetom. V jezi, ker ga oče ni hotel poslušati, ampak je odšel iz hiše, se je zagnal fant v vodo, iz katere so ga jedva rešili. Drugega dne je bila nedelja. Rešeni utopljenec pa je stal pred poročnim altarjem.

— **V Postojni** so volili županom dosedanjega župana g. Gregorja Pikelna.

— **Mraz — nesreča v hlevu.** Krava in tele sta zmrznila ob zadnjem hudem mrazu na Trnovem krčmarju „pri Ovčarju“ v hlevu. Tele je bilo staro še le 3 dni.

— **Proti grofu Stürghu,** o katerem smo poročali, da hoče kandidirati v radgonskem okraju na podlagi kmetijskega programa, se je dvignil naenkrat protikandidat v osebi deželnega poslanca Krena. Kren je klerikalec.

Bivši poslanec Robič zopet kandidira. — Kakor je znano, ima Robič, ki je profesor, že 36 službenih let in tudi v obče se nam zdi prestar in premalo gibčen za tako naporno opravilo, kakor ga zahteva poslaniški posel. Zanimivo je, da nadomestuje profesorja Robiča, ki ima kot poslanec dopust, neki nemški zagrizeni profesor . . .

— **Slovenci v Mariboru** so šli v boj pri zadnjih volitvah v občinski zastop za nemške kandidate krščanskih socijalistov. Ker se čuje, da postavi ta stranka tudi pri državnozborskih volitvah svojega kandidata, vprašuje celjska „Domovina“, če pojdejo mariborski Slovenci tudi takrat na volišče za nemškega klerikalca,

— **Boj za Brežice** se je vnel minulo nedeljo med štajersko Narodno Stranko in med klerikalno „Kmečko zvezo“. V istem času ste zborovali obedve v istem poslopju. V dvorani „Narodnega doma“ je imelo svoje zborovanje Narodna Stranka, v spodnjih prostorih pa Kmečka zveza. Do hrupnih prizorov je prišlo na stopnjišču. — Od klerikalne strani se propagira, naj se proglase Brežice kot za strankarstvo nevtralna tla. To motivirajo s tem, da je treba v Brežicah obrniti vso pozornost le Nemštvu, ki se nahajajo v propadanju. Splošno pa se očita dr. Benkoviču, brežiškemu odvetniku, da je postopal o priliki zadnjih dogodkov v „Narodnem domu“ nekorektno.

— **Učitelja Ivana Kelca** je občinski zastop v Novi Štifti pri Gornjem Gradu izvolil svojim častnim občanom v priznanje njegovega 20 letnega zaslužnega delovanja v šolskih in občinskih zadevah. Vrlemu učitelju iskrene čestitke!

— **Nezvest sluga.** Vinarski nadzornik Matjašič v Gradcu je izročil lani slugi Grimmu 300 K, da jih dopošlje vinarskemu nadzorniku v Šmarje pri Jelšah. Grimm pa je denar poneveril in pobegnil. Bil je zato obsojen le v trimesečno ječo, ker je njegova sestra denar povrnila.

— **V slovenskem volilnem okraju** Borovlje-Železnja kaplja-Pliperk na Koroškem, kjer kandidira Etbin Kristan, vodja slovenske socialno demokratične stranke, je nastopil drugi kandidat v osebi bivšega poslanca Friderika Seifriza. Tega postavijo nemški naprednjaki in — kakor poročajo nemški koroški listi — Nemcem prijazni Slovenci. Ker postavijo tudi Slovenci okrog Mira svojega kandidata, utegnejo postati volitve v tem edinem slovenskem okraju na Koroškem prav živahne.

— **Pošta — v službi nemštva.** „Mir“ priobčuje v dokaz temu neverjetna dejstva. Na pošti v Šmarjeti v Rožu nočejo sprejeti „Štajerca“, katerega so nekateri vrnili s pripomnjo „se ne sprejme“ in se jih je na pošti celo — opsovalo! — Na pošti v Žitari vasi, katero opravlja glasoviti Seifritz, ni hotela sprejeta njegova hči ekspeditorica naročnine za „Mir“. To so stvari nasilstva, za katerega bi se moral brigati ves slovenski svet!

— **Pivovarna Kern iz Beljaka** ima še vedno odjemalcev na Gorenjskem, čeprav je bilo njeno izzivalno razobešanja frankfurtaric povodom otvoritve nove železnice v vseh slovenskih časopisih ožigosano. Stvar narodnega časopisja je, da opozori znova na to nemškutarsko tvrdko; narodno občinstvo pa naj pri bližajočih se spomladanskih izletih povsodi vpraša po izvoru ponujanega piva. Povsodi, kjer je izobesen Kernov plakat, in kjer se izve, da se toči imenovano pivo, naj vsak Slovenec brezobzirno postopa. Dolžnost vsakega posameznika je, da pripomore po svojih močeh do gospodarske osamosvojitve Slovencev. In to je najmanjša zahteva, da se zavrne izdelek tvrdke, ki smrtno sovraži Slovence!

— **Štrajk na Koroškem.** V Bajdišah pri Borovljah štrajka 300 delavcev koroške industrijske družbe za železo; delavci zahtevajo zvišanje plač.

— **Planinski hoteli.** V železniškem ministrstvu je bila dne 15. t. m. enketa glede zgradbe hotelov ob novih planinskih železnicah. Ustanovili so se lokalni konzorciji, ki grade med drugimi tudi moderna hotela v Opčini pri Trstu in v Malnicah na Koroškem. In kaj pri tem slovenska podjetnost?

— **Volilno reformo** za tržaški mestni, oziroma deželni zbor je sestavljen tako, da bi zadela Slovence največja izguba, ako postane volilna reforma v nameravani obliki zakon. Vsled tega je priredilo slovensko politiško društvo Edinost troje protestnih shodov, enega v Škednju, enega v Rojanu in enega v Rokolu. Povsodi je bila sprejeta enoglasno sledeča resolucija: Javni shod protestira najodločneje proti skrajno reakcionarnemu in posebno proti slovenski okolici krivičnemu načrtu volilnega reda za mestni oziroma deželni zbor tržaški, ki ga je izdelal deželni odbor in z ozirom na to, da od vladajoče stranke sploh ni pričakovati pravičnejšega načrta, pozivlja visoko vlado, naj sama predloži načrt volilnega reda, ki bo odgovarjal političnim, narodnim in socialnim faktičnim razmeram tržaškega ozemlja.

— **K pretečemu štrajku v Trstu.** Uslužbenci državne železnice v Trstu so dobili na svoje zahteve negativen odgovor. Le nekaterim delavcem so neznatno izboljšali. Železničarji so osobito nevoljni, ker so premestili tri uradnike, ki so vročili spomenico. Delavstvo izjavlja, da je odgovoren za neuspeh ravnatelj Galandos.

— **Velika slavnost** bo v Trstu dne 1. junija t. l. Ob tej priliki obhaja Južna železnica 50 letnico, odkar je zaradila progo iz Ljubljane v Trst.

— **Nadaljni protestni shodi** proti krivicam nameranega volilnega načrta za mestni svet in deželni zbor tržaški se vrše: dva danes v Proseku in Opčinah, eden pa jutri na nedeljo v „Narodnem domu“ v Trstu. Politično društvo Edinost se pritožuje nad temi krivicami tudi s spomenico, ki jo je vložilo pri tržaškem namestništvu.

— **Italijani v Trstu** so pričeli nabirati denar, da proslave na kak primeren način umrlega italijanskega pesnika Carduccija.

— **Morilec — oprošćen.** Porotniki v Trstu so oprostili nekega 39 letnega Grassija, ker je umoril svojo ženo, ki je kršila zakonsko zvestobo.

— **Goriški deželni zbor** je bil, kakor smo že poroporočali, otvorjen minuli ponedeljek. Kot svojo glavno nalogo bo imel rešiti novi stavbni in zdravstveni zakon. — Splošno se povdarja po listih, da se dr. Tuma sej deželnega zbora goriškega nič več ne vdeležuje.

— **Javna predavanja v Gorici.** Vsako soboto do Velike noči ob 6. zvečer se bodo vršila v goriški „Slovenski Čitalnici“ poljudna predavanja. Dne 23. t. m. predava „o planinah in planinkah“ prof. Zupančič; dne 2. in 9. marca bo „o Simon Gregorčiču predaval dr. Ozwald; 16. marca predava dr. Brecelj „o bakteriologiji“ in 23. marca dr. Tuma „o Levu Tolstem“.

— **Izredna sreča v hlevu.** 3 teleta je vrgla krava posestnika Sebastjana Češčuta v nedeljo, v Sovodnjah na Goriškem. Krava in teleta so popolnoma zdrava.

— **Obramba ob italijanski meji.** Polagoma pomika generalni štab vojaštvo proti laški meji in pomnožuje posadke na Goriškem. V Tolminu, Kanalu, Tržiču, Červinjanu itd. se je nastanilo vojaštvo. Sedaj dobita posadke v kratkem tudi Kobarid in Breginj. Tako bo zavarovana vsa soška dolina. Baje se utrjujejo tudi strategično važne točke v Brdih — na Sv. Genderci, ki obvladuje vsa Brda. Pripomniti bi imeli k temu urnemu dopolnilu tega, kar je naša vojna uprava zamudila, da se vse to koncentriranje ob meji dela preveč enostranske in brez krajevnega orientiranja. Utrjujejo mejo proti vzhodu, proti severu pa je italijanski armadi vsak dan odprta pot v Avstrijo brez najmanjšega odpora. Italija vrže lahko v nekaj urah celo armado na Koroško — kaj nam potem pomaga vojaštvo na Goriškem, kaj utrdbe na Krasu?

— **Na sestanku** slov. in hrv. odvetnikov iz Istre se je sklenilo, predložiti na kompetentnem mestu spomenico, v kateri se ima poudarjati vse nedostatke, ki še obstojajo glede rabe slovenskega in hrvatskega jezika na tržaških in istrskih sodiščih z zahtevo, da se še obstoječi nedostatki odstranijo čimprej, kakor to zahtevata pravičnost in zakon.

— **18.000 kg smodnika za — mino.** V soboto so zažgali v Sesljanu mino, v kateri je bilo 18.000 kilogramov smodnika. Vspeh je bil jako povoljen. Materijal, katerega pripravljajo v Sesljanu, se rabi za zasipanje morja v tržaški luki.

— **Frankopanski grad v Kraljevici.** Časopisi poročajo, da jezuiti v Kraljevici nameravajo prodati svoj samostan in se izseliti v Italijo. Samostan, nekdanji Frankopanski grad, so ponudili v nakup hrvaški vladi. — Kraljevice leže ob Adriji v hrvatskem Primorju in so jako priljubljeno letovišče.

b) tuje.

* **Carino na petrolej** znižajo v Italiji. Tozadevni zakon je predložen v teh dneh poslanski zbornici.

* **Mirovno sodišče v Hagu.** V juniju t. l. se snidejo zastopniki raznih držav v Hagu, da se posvetujejo na drugi mirovni konferenci glede mednarodnega razsodišča, ki naj bi poravnal vse med posameznimi državami nastale prepire. S tem bi postale armade, ki požro toliko milijard davkov na leto, nepotrebne. Ali pri armadi in vojski imajo ravno odločilni faktorji v državah svoj posebni interes in zato rujejo vsaj na skrivnem proti prizadevanju teh shodov, na katere pa se ne sramujejo poslati svojih zastopnikov, da delujejo javno proti temu, kar oni na skrivnem podpirajo. Anglija in Amerika želite sicer predlagati, naj se oboroževanje držav na kak način omeji in preneha; Rusija, Nemčija in Francija pa o tem nočejo ničesar slišati, kakor poroča „Petit Bleu“.

* **Študentje — policaji.** Nemški študentje draždanske tehnike so javno izpovedali, da hočejo zaslediti in izdati policiji imena vseh onih ruskih študentov, svojih kolegov, ki so pri zadnjih volitvah v Nemčiji delali na katerikoli način za socialno-demokratično stranko.

* **Pošta in predstoječe volitve.** Poštno ravnateljstvo je izdalo vsem svojim uradnikom podrobna navodila glede razpošiljanja tiskovin, kakor volilnih oklicev itd. o priliki prihodnjih državnozborskih volitev. Vsem poštam je naročeno, take pošiljatve čim nujneje odposlati in razposlati.

* **Atentat v cerkvi.** V Libercah na Češkem je streljal neki 20letni mladenič proti velikemu altarju glavne cerkve nekaj časa potem, ko je bila deseta maša končana. Cerkovnik je prihitel po strelu iz žagreda, a tudi nanj je pomeril atentator svoje orožje. Strel ni zadel. Cerkovnik je hitel ves prestrašen nazaj v žagred, odtam pri drugih durih na cesto po policaja. Atentator je povedal pri zaslišanju, da je hotel usmrtiti duhovnika. Vsled čitanja raznih knjig in časopisov je postal anarhist. — Iz njegovega celega obnašanja in govorjenja je bilo spoznati, da je mladi atentator slaboumen.

* **Štrajk v ječi.** Kadar postanejo razmere v sibirskih ječah tako neznosne, da ni več živeti, se poslužijo jetniki v zadnjem obupu poslednjega sredstva: odklonijo vsako jed. S tem obsodijo sicer sami sebe v smrt vsled lakote, a oblasti navadno prej odnehajo. Taki štrajki so sami po sebi nekaj groznega, ne glede na njih povod. Istega sredstva se hočejo poslužiti glasom soglasne izjave tudi oni ukrajinski visokošolci, ki sede še danes v levovskih zaporih vsled izgredov na univerzi, ako jih vlada takoj ne pusti na prosto. — Vseh zaprtih je 79, v zaporu so že 3 tedne. V svoji spomenici povdarjajo, da nočejo nobene milosti, da odgovarjajo za vse, kar so storili, a hočejo biti prosti in ne v temnih, zatohlih ječah, kjer je prostora za 5—6 jetnikov, a je študentov nagatenih 10—12! Vse avstrijsko časopisje se peča s to izjavo in je brezizjemno na strani študentov. Zakaj je polovila policija toliko fantov in komu na ljubo, smo poročali obširneje v 1. št. našega lista.

* **Preveč duhovnikov!** Župnik Dittrich je hotel kandidirati v II. okraju na Dunaju pa je na zadnjem shodu izjavil, da odstopi od te kandidature, ker ima krščansko-socialna stranka že itak preveč duhovnikov-kandidatov, t. j. 15—16, kar je za stranko, ki razpolaga s kakimi 50—60 mandati, preveč. Dejal je med drugim: Krščansko-socialna stranka ne sme dajati svojim nasprotnikom nikdar povoda, da bi mogli trditi, da je ta stranka že po zunanji sestavi klerikalna.“ Značilno je, koliko je župniku Dittrichu na zunanjosti; na znotraj naj bo kakršnokoli!

* **Na grobu svoje matere** je pila strup neka 16letna deklica na Dunaju. Vzrok poskušenega samomora je velika beda. Na Dunaju nič nenavadnega!

* **General Kuropatkin,** znani poveljnik ruske armade v rusko-japonski vojni je izdal štiri debele knjige o zgodovini in teku zadnje vojne. Poročilo francoskih listov, da je to obširno delo ruska cenzura zaplenila, ne odgovarja istini.

* **Baron Fejervari,** poveljnik kraljeve trabantne garde ima za svoje opravilo nad 16.000 kron letne plače, poleg tega vživa še 16 000 kron letne pokojnine, kot bivši ministrski predsednik.

* **Nove dukate** dobe v Zedinjenih državah severoamerikanskih. Dosedanji se zde vladi v umetniškem oziru pomanjkljivi. Misel o novih zlatnikih je sprožil najprej predsednik republike.

Prosveta.

„Akademija“. Jutri, v nedeljo, 24. t. m. ob 5. pop. predava v veliki dvorani „Mestnega doma“ g. dr. Albert Bazala, profesor filozofije na vseučilišču v Zagrebu „o etiki in politiki“. Prof. Bazala je spisal več filozofičnih razprav ter izdaja pravkar zgodovino filozofije, koje prvi del je izdala letos „Matica Hrvatska“.

Ivan Cankar: Martin Kačur. (Nadaljevanje.) Dosledno je tudi Cankar upeljal v slovensko literaturo svoje „falote in lumpe“ in svoje „kanalije“ ž njimi, stoječ na stališči: vsaki stvari pravo ime! Besedo imamo, torej jo rabimo, kedar je na mestu. Kajpada je Cankar nase prevzel tudi riziko odklonitve — gotovo pa že davno, davno več ne — razočaranja.

Ako se je Cankar v povesti „Na klancu“ pokazal več ali manj fatalista, utemeljuje v sedaj izišlih povestih Jakobu Nesreči in Martinu Kačurju več ali manj tudi usodo svojih junakov — s poštenostjo njihovo. Martina Kačurja ne ubija samo milje, v katerem živi, kot tak, ampak ubija ga lastna poštenost in lumparije svojih „oficijelno poštenih“ sodobnikov. Kot ljudskošolski učitelj. ki je imel že nekaj sitnosti s svojimi predstojniki, prihaja v Zapolje. Stari, v življenskih bojih izkušeni zdravnik, ki je vrgel že davno vsako iluzijo za plot, svari mladega idealista v sarkazma polnih besedah, naj ne verjame svojim zlatopenastim sanjam. Iz ust tega pesimista in cinika zveni vendar le veliko sočutje do novodošleca, o katerem ve, da mu bridke izkušnje ne izostanejo, in da ne pojde kelih trpljenja mimo njega. Navzlic raskavi zunanjosti se trese za mladeniča, kako prestoji tisto uro, v kateri mu bo pala mrena z očij, in v kateri mora zazreti svet preje ali sleje v vsi tisti ostudni, gnjusni nagoti, katere ne vidi sedaj še zroč skozi steklo mladostnega navdušenja svojih dvajsetih let. „Ne sprite se nikoli z nikomur“ mu veli — „in če kdo poreče, da ima osel zeleno dlako, mu ogovorite: Pa še kako zeleno! — Nadalje: ne vtikajte se v stvari, ki vas nič ne brigajo!“ Na drugem mestu: „Kedar se vam zdi koristno, da izpremenite .... prepričanje, citirajte Tugomera: Trd bodi itd.“ Potem: „Če vam je izbirati med lažjo in resnico in Vas nobeno nič ne stane, odločite se za resnico, zakaj toliko lažje se boste ob potrebi zlagali“.

Kot rojen optimist in idealist nastopi Martin Kačur svoje novo mesto. Zdi se mu, da je prišel „v samo solnce“. Iz polne duše bi rad vriskal, a besede zdravnikove mu le ne zginejo povsem iz spomina, in delajo ga malodušnega. Vže naprej se čuti hlapca, kakor si pravi sam. A dela si pogum, in otresa se siloma tistih temnih slutenj, ki mu proti volji prepregajo srce. In tako roma od veljaka do veljaka, od rodoljuba do rodoljuba. A tistega nasanjanega solnca ne najde nikjer; kamor stopi, vsakdanje malenkostne, v cestnem prahu in blatu povlečene skrbi, podlosti, brutalne umazanosti, nizkosti in licemerstva. In kjer koli se iz teh kupov smetij zablisne in zažari kak kristal — ni pridobljen v življenju, ampak reven ostanek je izgubljene mladosti in davno ubitega srca. Kar človeku ostane iz boljših dnij, je spomin na mladoletje, jedino mladina je iskrena in poštena, življenje pa je mogoče samo v mladini. A kdor hoče ostati etično ognjen in mlad, in ne mara živeti v blatu, mora umreti, poginiti.

Tako pride čas, ko ni Martin Kačur več tako vesel svoje okolice, da bi jo smatral za popolno. Poseči se mu zdi potrebno vmes, dvigniti ljudi, preobraziti jih po svoje. A ljudje naprvo strme, potem se čudijo, potem se mu smejejo — razumeti pa ga sploh ne morejo: „Kdo bi bil resen, če stoji pred vami?“ Blato jih je že davno zalilo, in pri najboljših izmed njih ostaja mladost samo še za trenotke iz alkohola polnih čaš, seveda otrovana, jokava, sentimentalna mladost — brez trajne moči, ognja in sile. „Tako čudno in modro govorite, kakor Sveto pismo, pa ste vendar otrok“.

To je motiv, ki se vedno ponavlja celo pri ljudeh, ki niso ravno direktni sovražniki Martina Kačurja.

In prav nič mu ne ostane prizanešenega. „Tako se ne smejte zdaj!“ — govori gospodični Minki — „Meni je, — kakor mi nikoli ni bilo v življenju! Če bi za zvezdami segal — tolike sreče bi ne dosegel nikoli!“ „Glejte, tako malo imam, in zdaj čutim, da je veliko, ker je tako velika, neskončna moja ljubezen. Sprejmite jo vbogajme! Stokrat večja bo moja moč in stokrat večje bo moje premoženje, če me blagoslovi Vaša ljubezen“!

Ljubezen Minke naj ga blagoslovi, dekleta, kateri je postavil oltar v svojem srci in jo obožaval kot svojega boga! In tako je razsvetlil in razžaril njen kip, da so zginile vse sence, in da mu ob tem svitu in žaru vzame ves pogled! Pretkana punica iz lesa, preračunajoča in nizka, ki računi s krvjo in bogastvom, in ki ni — „vseskozi“ dostojna in poštena — nič drugega kot vlačuga, družabno spoštovana, kot na tisoče drugih njej jednakih in podobnih deklet.

Vprašajte kateregakoli slovenskega prvaka, če bi sprejel Martina Kačurja sè zadovoljstvom v svojo stranko, in stavim, da bi se ga branil vsakdo. Najdobrodušnejši naš politični kramar bi ga imenoval „enfant terrible“ — ali tako dobrodušnega vodnika bi slovenski narod ne premogel, ki bi dovolil, da nastopi Martin Kačur v — javnosti. In res, tega tudi Cankar ne pravi — kajti Martin Kačur je nastopil na svojo roko in se povspel do trditve: „Eno je nad vse potrebno: učenje, izobraženost! Jaz sem te misli in nobeden mi je ne more omajati, da je vse naše nesreče vzrok nevednost, neumnost, živalska zabitost in sirovost. Zato nobeden narod ni tako nesrečen, kakor slovenski!“

Prosim vas, to je program, in Kačurjeva stranka naj zmaga! Smešno!

In tudi res ni zmagala. Človek namreč tako mogočno hrepeni po lepoti, da ne mara veljati za umazanega tudi tedaj ne, če že davno ni drugega postal kot kup smrdečega blata. Zato so tudi oni, ki niso hoteli ostati „med svojo živino v hlevu“ na mestu dokazali, da Martin Kačur nima prav. Tedaj se oglasi zopet zdravnik in mu veli: „Šarlatan, ki ima sladkost na jeziku, v srcu pa prijetne račune, bi jim bil povedal lahko še vse kaj hujšega, ampak povedal bi bil drugače! . . . . . Šarlatan mora biti človek“. In potem se zavzame zanj poln sočutja in prisrčnosti, kakor mati za bolno dete svoje!

A Martin Kačur je nepoboljšljiv in neozdravljiv. Ljudje, ki duševno in nravstveno stoje daleč pod njim, mu pišejo zdravila in vlivajo vanj grenke, lečeče tinkture .... „Vsako reč kanalije laže prenesejo kakor ponos in ugovor. Bodi ponižen, zgrevan in smehljajoč, in lahko boš že drevi spuntal vse Zapolje, če ti je toliko na puntih.“ . . . . . Tako ga uči njegov tovariš učitelj Ferjan. „Meni pravijo, da sem pijanec . . . in slab učitelj . . . . Pa vendar bom avanziral, kakor se spodobi, zato ker pustim petelinu greben in racam krivčke! —“

Martin Kačur pa izjavlja na vse podobne nasvete „— Ne morem tako misliti!“

Tak je ostal in se ni spremenil. In vendar mu pravi župan poštenjak tako lepo: „Prepričanje: Kako se to zmeraj menja; človek pa ostane, kakor je bil“.

Kačur pa ne more in ne more tako misliti, in vendar bi ga vse moralo voditi do spoznanja, da ima prav — župan.

In res je prav imel. V korist slovenske morale preselil se je Martin Kačur s culo in palico v svojo novo domovino: v Blatni dol. (Sledi.)

Gospodarstvo.

Vse zavedne Slovence prosimo, da nas podpirajo v tem našem velikem boju gospodarske samostojnosti, katerega smo vsprejeli kot glavno točko svojega programa. In kako bomo dosegli to samoosvojitev, ako se ne držimo strogo edino pravega narodnega gesla: Slovenec kupuj pri Slovencu, če ni to za enkrat dosegljivo pa vsaj: Slovenec kupuj slovensko! Poslužuj se povsodi svoje materinščine in zahtevaj od tvrk, od katerih kupuješ, da ti postrežejo s slovenskim računom, s slovensko ponudbo! Potnike nemških tvrdk, ki ne znajo slovenski, zavrnite v zavesti, da s tem daste samo izraz svojemu narodnemu čutu, in da — če ničesar druzega — dosežete vsaj to, da se ne bodo norčevali razni krivonosi agenti iz našega naroda, in da bo dobilo vsaj nekaj domačinov primeren, čeprav boren svoj kruh. Vse tozadevne slučaje brezbrižnosti velikih tvrdk, ki imajo veliko odjemalcev med Slovenci, naj se nam blagovoli naznaniti in mi bomo brezobzirno vršili svojo narodno dolžnost, kakor tudi ne bomo nič popustljivejši napram narodnim tvrdkam slovenskim, ki ne bodo upoštevale te naše maksime. Naše geslo je: proč z mlačnostjo! Le na ta način bo dobila Ljubljana

drugo lice, le na ta način bomo upoštevani, in le tako bo možen vspešen obmejni boj. Vse naše stremljenje bo šlo na organizovano delo v smeri vsestranske narodno-gospodarske osamosvojitve. Zato se ne bomo bali nobene žrtve, nobenega truda, strašili se tudi ne bomo zamere, kakortudi vsakojakega preganjanja. Naš cilj je visok, kdor se zaveda dalekosežnosti njegove in je zaveden Slovenec pomaga naj nam doseči ta cilj: **Slovenec s Slovencem, vedno k Slovencu in z vsakomur vedno po slovensko!** ➛

Sladkor bo dražji. Kot vse, se bo tudi sladkor podražil. Ker so vse tovarne sladkorja v monarhiji po dogovoru zvišale cene sladkorja bodo tudi prisiljeni zvišati cene, in sicer mislijo sladkor podražiti za 4 vin. pri kilogramu. S tem pa hočejo kupovalce samo pripraviti na draginjo, ker polagoma bodo šle cene sladkorja še više.

Gospodarsko stanje Hrvatske. Gospodarsko stanje v Hrvatski in Slavoniji se nikakor ne more imenovati cvetoče, zlasti industrija in trgovina ne moreta uspevati, sploh se pozna na vseh poljih uprave in gospodarstva neugodni vpliv njihovih političnih zaveznikov, Madjarov. Savska dolina bi se lahko povzdignila do večjega blagostanja, če bi država hotela regulirati Savo, na kraški zemlji v Liki bi se z amelijoracijo lahko mnogo pridobilo in izvedlo racijonalno gozdno gospodarstvo. Narod beži trumoma v Ameriko, mnogo bolj kot v sosednji Ogrski; izseljevanje bi se edino z razbremenitvijo zemljišč in boljšo regulacijo kredita lahko zabranilo, ako bi Hrvatska imela plačati samo cesarju, kar je cesarjevega.

V Slavoniji se zelo naseljuje tuji, z večine nemški živelj, a domače ljudstvo se izseljuje. V Zagorju, (ob hrvatsko-štajerski meji) je mnogo kmetov takoreč brez zemlje. Tu so gospodarji, ki imajo 0·018 orala, samo kos njivice, da ne morejo pluga na svoji zemlji niti obrniti.

Živinoreja napreduje zelo vsled naprednega duha veleposestnikov. Leta 1896. se je izvozilo iz Hrvatske govedi in konj v vrednosti 13,493.610 K, leta 1903. pa je to število poskočilo na 63,285.000, torej je izvoz živine v sedmih letih napredoval za 49,791.390 K, kar znaša 369 %. Najugodnejši je bil izvoz rogate živine. Leta 1896. je bilo izvoza v vrednosti 6,735.570 K, lani pa je izvoz bil vreden 41,434.438 K, torej se je v 10. letih zvišal za 34,698.868 K. Izvaža se povečini v Avstrijo, deloma skozi Avstrijo v Nemčijo. Zato bi bil za Hrvatsko v sedanjih razmerah zelo hud udarec, ako ustanovi Ogrska zase in za sosedo Hrvatsko samostojno carinsko ozemlje. Ta pogajanja se vrše med Ogrsko in Avstrijo brez sodelovanja Hrvatske, kar gotovo ni pravilno, in po zakonu neopravičeno.

V Hrvatsko-Slavoniji se razvija industrija razmeroma počasi. Leta 1906. se je ustanovilo čvetero tovarn. To bi bilo za nas Slovence mnogo, ki zlasti glede industrije nimamo ničesar. V celem je na Hrvatskem okrog 562 podjetij, ki jih goni motorna sila; vštetih je 224 mlinov in 33 pilarn. V industriji zavzemajo pilarne in druga z lesno industrijo zvezana podjetja prvo mesto, a izginila bodo zaeno z gozdovi, in ta čas ni več daleč. Mlinska industrija trpi zelo vsled ogrske konkurence; iz enakega vzroka se ne more razviti poljedelska industrija. Špirita se proizvaja na Hrvatskem 14.600 hektolitrov, a 60.000 hektolitrov se ga uvaža iz Ogrske, ker Madjari ne dovolijo Hrvatom, da bi se za svoje potrebe sami zalagali. Tako izgubi Hrvatska vsako leto dva milijona K, ki gredo k Madjarom za konsumni davek. Od ostalih tovarn, ki so v zvezi z deželno prirejo, je edino zagrebška strojarna znatno napredovala in zalaga tudi armado s svojim blagom. Izmed 562 industrijskih podjetij, jih je le 40 v veliki industriji, torej 7 %. Da hrvatska industrija tako slabo napreduje, so krivi Madjari, ki na vse možne načine ovirajo razvoj hrvatske obrti in industrije.

Zdravstvo.

Proti opojnim pijačam. Vse protialkoholično gibanje izhajalo je sedaj le iz ozkega kroga inteligence. V Švici pa se je izvršil v septembru prošlega leta v prvič močen proti alkoholu naperjen nával, ki je izhajal iz najširših ljudskih mas.

Ljudstvo švicarsko ima namreč pravico inicijative, to je, storiti prvi korak v to, da se kak nov zakon uvede. Nabrati je treba zato le precej podpisov in zbornica kantonska mora potem o dotičnem predmetu razpravljati, in konečno konkreten predlog o stvari predložiti ljudstvu na glasovanje. Na ta način zbralo je ljudstvo povodom nekega v pijanosti izvršenega groznega umora podpisov za predlog, da se prepove točiti absint, močno alkoholično pijačo. Parlament je predlog sprejel in ga predložil v septembru prošlega leta ljudstvu. Prišlo je do ljudskega glasovanja v Kantonu in predlog bil je sprejet z 22.530 proti 15.676 glasov. S tem je bila postava odobrena, da se v dotičnem kantonu sploh ne sme več točiti absinta. Kedaj se bo dalo pri nas ljudstvo prepričati o škodljivosti žganja?

Naravoslovna razmotrivanja.

(Konec.)

Od lastnega naroda jemlje vsak posameznik njegov, moči in podpore, od skupnosti njegove ima mnogo koristi. Njemu nasproti, tako kot celoti, tako kot vsakemu posamezniku mora biti moralen. — Ali tujemu narodu nasproti nima nobenih obveznostij. Tu se mora vršiti boj, in se v istini tudi vrši. Dobiček bo le imelo človeštvo — ker bo konečno prodrl tisti narod zmagovito, ki je dovolj krepak in ima dovolj življenske sile v sebi.

Ta življenska sila seveda tudi ni večna, kakor vse na svetu, starajo se tudi narodi — in preje ali sleje jih čaka smrt. Slabiče preje, jake pozneje — ali konec je gotov.

Kolikor pa moremo spoznati, spoznavamo po dejstvih. Življenje je boj, in kdor se bori, ta živi. Bore se pa krepki ljudje, taki žive: tako tudi narodi.

Narodnost ni torej drugega, nego postulat naravnega egoizma, katerega ne spravijo nobene meditacije, nobenga filozofija, nobena sentimentalnost s sveta. Rojen je s protoplazmo, in žnjo zgine.

Človek izhaja iz rodbine, razvija se v njej, v rodu, v narodu; to je naravoslovna pot njegovega razvoja. Vsa, katerikoli vprašanja morejo se rešiti samo v tem okviru, ker je edino naraven.

Socialna vprašanja razvijala so se od nekdaj v narodih, in pojavila so se kajpada vedno, kadar je bilo to treba. Brez uzrokov ničesar ne nastane, tudi socialna vprašanja ne.

Če se danes javljajo socialna vprašanja, navidezno preko narodnostij v Evropi, je to le tako razlagati, da so vse države (kar je v Evropi precej identično z narodnostjo) na približno isti kulturni stopinji, da so torej težnje posameznih slojev v vseh narodih približno enake.

Glede Ameriških držav je moje mnenje to, da one ne nudijo doslej nikake trajne državne oblike. Moderne so glede tega, ker so se započele iz najrazličnejših narodnostij, in torej že s sorazmerno visoko kulturo. Ali vse kaže za sedaj še jako kaotično zmes, iz katere pa se bodo pozneje stoprv izkristizovale v istini urejene in moderne države — ki bodo tudi postale nacionalne — ali da se izognem temu izrazu rodovno-skupinsko-individualne. Konsolidacija glede jezikov se je že začela vršiti, in izvrši se prav gotovo preje ali sleje do skrajnosti — za sedaj temu še ni časa, ker so interesi posameznika hujši kakor oni skupin, ki še niso utrjene med seboj toliko, da bi nastopale kot take.

Če raziskujemo, kedaj utegne narod življensko-krepak postati, najdemo, da se to tedaj zgodi, kedar bo vsak njegov član najkrepkejši. Vsak posameznik ima pravico na vse koristi, ki jih skupnost nudi, kakor ima obratno skupnost vse pravice na posameznika: pojedinec, kakor skupnost odvisna sta drug od drugega.

Glede življenske sile skupinskih članov imamo pred vsem upoštevati telesne sile, potem gotovo vrsto le-teh, katere pa navadno imenujemo duševne. Telesne sile so neskončne važnosti; kajti brez zdrave telesne podlage ni misliti na procvit naroda. Zato so higijenski postulati eminentne važnosti. Glede duševnih sil stopajo kot sredstva v njihovo pospešitev: vzgoja, šola in javna omika (seveda ne taka, kakor so sedanji nestvori s svojo formalno učenostjo, z nenaravno pedagogiko; šola naj pred vsem uči ljudi misliti).

Ukrepljevanje telesnih in duševnih sil pa ima korist za splošnost samo tedaj, če se vsakega posameznika vzgaja v tem etičnem smislu: v napogled javne koristi narodove. Sicer se daje samo individualnemu egoizmu nove snovi; pomisliti pa je, da imajo slabiči — bodisi po rojstvu, bodisi vsled sistema, pravico staviti zahteve, krepki pa imajo onim nasproti — samo dolžnosti. To izenačevanje mora biti etičen princip vsem onim, katerim ni narodnost samo fraza.

Iz večine se bo to izenačevanje moralo izvršiti na gospodarskem polju. Gospodarski položaj kakega naroda je precej dobro merilo, in kriterij njegove kulture. Od gospodarskega stanja je zavisna v marsikaterem oziru telesna in duševna moč posameznika, kakor tudi celokupnosti. Ob slabem gospodarskem stanju se rodi pavperizem, ki odpira vrata tako narodnim boleznim (alkoholizem), kakor zločinom, ne glede na to, da je pavperizem zemlja, ki rodi kvečjemu trnje in osat.

Iz podanih točk bo jasno, kako si mislim, kako razumevam narodno delo. Pred vsem mora biti to delo pozitivno. Z novim naj se staro podira, tako je tudi prav; slabšega si misliti ne morem, kakor na jedni strani gerontarhijo, na drugi strani zabavljanje brez dela.

Delo samo pa naj se izvrši na gospodarskem polju — tukaj je torišče za sociologe — na higijenskem polju — polje za zdravnike — in ljudi, ki imajo v javnosti upliva — na znanstvenem polju — vsi ostali akademiki in oni, ki se sploh pečajo z znanstvom, s šolo itd.

Preciziral bi konečno na kratko še rad stališče glede ženstva. Ženska se bistveno loči od moškega glede izražanja nafundamentalnejših duševnih kapacitet tako, da je vse stremljenje, ki se obrača neposredno na individualni zarod ženskega, stremljenje, ki se (izvzemši sorazmerno redkih trenotkov) pa ga obrača na splošnost, moškega značaju. Temu naj tudi odgovarja vzgoja in delovanje obeh spolov (NB. pri normalnih individuih!) — jedino to je naravno; a ne samo naravno, ampak tudi nravno, ker bo tem potom korist za skupnost največja.

Naj se dotaknem končno še verstva. Religije so antropologičen pojav, globoko ukoreninjen v človeški naravi. Vsak boj proti njim bo odveč — in mnogokrat je tudi povsem nepotreben, zlasti kjer se ne gre za izrodke — dokler se ne dvigne kulturnega stanja naroda dovolj visoko. Potem premine vse samoobsebi — dotlej pa je treba držati se mnenja, da verske stvari niso javne zadeve, in da naj te stvari, primerno svoji inteligenci, ureja vsakdo sam.

Govorilnica.

Gospod A. Ko. Novo mesto. Zobje vam gnijejo samo raditega, ker premalo skrbite zanje. S tem treba je pričeti seveda že v prvi mladosti, toda tudi v poznejši dobi doseči se da s skrajno pazljivostjo vsaj toliko, da se bolezen omeji na že prizadete zobe.

Ena glavnih skrbi je, da ne ostanejo ostanki jedi med zobmi. Vsakdo ve, da se meso, posebno če bi bilo mokro, poleti ali pa sploh na gorkem jako hitro spridi. V ustih taki jedilni ostanki zaradi gorkote in mokrote kaj hitro zapadejo gnjilobi; ta razjeda potem zobno površino, iz tega nastanejo razpoke, v teh ostajajo zopet najmanjši ostanki jedil, ki potem zob s svojo gnjilobo naprej razjedajo. Tako nastanejo večje luknje. Če pride bolezen do gotove globočine, kjer je zob občutljiv, nastane zobobol, vname se lahko zobna korenina, čeljusti otečejo, sploh nastanejo vse neprilike, ki jih ima človek z zobmi, ravno vsled tega zanemarjenja. Treba je torej zobe, čeljusti in usta sploh vedno snažiti. V to jako potrebno orodje je zobotrebnik, ki naj po vsaki jedi odstrani vse ostanke jedil izmed zob in iz vseh zobnih votlin. Drugo orodje je zobna krtačica, s pomočjo katere se naj posebno zjutraj zobe in čeljusti izdatno okrtači in potem usta z vodo ali s špiritom izpere. Dobro je izpirati usta po vsaki zavžiti jedi.

Pričnite s snaženjem zob pri otrocih! Slabi zobje zakrivijo marsikatero bolezen, ker se potem hrana izdatno ne zgrize in pride ta v prevelikih kosih v želodec. Tam ostane vsled tega mnogokrat vsaj deloma neprebavljena in ne pride v prid telesu.

Gospod I. St. v Š. p. I. Kakor vidite, nas niste napačno umeli. — Vzrokov, da imate takoj po zavžiti jedi „bolečine ali krč v želodcu“ je več, a se jih ne da kar tako brez telesne preiskave dognati. Obrnite se na našega hišnega zdravnika. V ostalem se zdržite jedij, o katerih po izkušnjah veste, da so vam škodljive.

Gospod I. K. v Lj. Za večje opekline je treba vsekako zdravniške pomoči; manjše bi konečno nekoliko zdravniško izobražen človek še sam zdravil. Takoj po dobljeni opeklini je devati nanjo mrzle ali ledene obkladke, pozneje se polože na rano kosci čistega platna, na debelo namazanega z borvazelinom, katerega je dobiti v vsaki lekarni. Da bi „lilijino“ olje imelo kako posebno zdravilno moč, je bajka; sprijeno in onesnaženo olje celo lahko škoduje. Resnica je, da polaganje mila na opeklino nekaj časa hladi — vendar ni njegova uporaba iz drugih vzrokov priporočljiva.

Gospod I. V. v Sp. Š. Obžalujemo — stavo ste izgubili. Jetike je samo ena vrsta, provzročena po mikroskopično majhni glivici, bacilus tuberculosis, Koch imenovani. Drugih vrst jetike pri človeku ne poznamo — saj nam da že ta več kot treba opraviti!

Vse cenjene popraševalce prosimo, da pišejo govorilnici namenjena vprašanja na posebne listke, opremljene z napisom: „med. govorilnica“.

Gospod K. L. v Št. P. na Kr. Pri psovkah je dokaz resnice nemogoč, in zato nepripustljiv.

Gospod M. O. v K. Pojasnite nam svojo zadevo natančno. Informacija, katero ste nam poslali nikakor ne zadostuje v presojo slučaja. Držite se bistvenosti, in opustite vse, kar ni s stvarjo v neposredni zvezi. Tako nima vaš prepir glede vodnjaka s sedanjo zadevo čisto nič opraviti.

Gospod J. R. v Z. Tožba.

Gospod Fr. K. v Zg. T. Pojasnila, katerega želite, v naglici nismo mogli dobiti, ker ne moremo imeti v redakciji vseh mogočih strokovnjakov na razpolago. Trdnost opeke zavisi od dobrote in primesij, nadalje snaženja in obdelovanja ilovice; tudi niso vsi žgalni načini enaki.

Z juridično govorilnico otvarjamo zajedno tudi gospodarsko in tehnično, ker se je izkazalo, da bo tudi taka potrebna. Postrežemo rade volje s svetom in poukom v kolikor je to možno in dopušča prostor. Vprašanja, namenjena tej ali oni stroki, naj bodo vedno pisana na posebne liste s pristavkom, kateri govorilnici da so namenjena.

Odgovorni urednik: Franjo Feldstein. Izdaja konzorcij „Slov. gosp. stranke“. Lastnina „Slov. gosp. stranke“. Tisk „Učiteljske tiskarne“ v Ljubljani.